

SUMMARY**Anna Tregub****DIVERGENCY AS INTERPRETATIVE CONCEPT FOR RELIGIOUS PROCESSES IN UKRAINE**

This article is devoted to theoretical and metodological questions of religious processes interpretation, including Ukraine, to finding of relevant concepts by which we can adequately describe and interpret the main patterns of development of religion.

Keywords: Divergency (divergence), convergency (convergence), religious process, patterns of religiogenesis.

Анатолій Колодний

**МІЖЦЕРКОВНІ ПРОТИСТОЯННЯ
В ПРАВОСЛАВ'І УКРАЇНИ**

Найгострішою сферою релігійної конфліктності в Україні, що загрожує навіть підвалинам стабільності держави, українському відродженню, є поділене її Православ'я на три основні юрисдикції — УПЦ Московського та Київського Патріархатів і Автокефальна Церква. Найбільш конфліктогенною релігійною спільнотою постає нині в нашій країні Православна Церква саме Московської юрисдикції, яка є у нас найбільшою релігійною спільнотою. Її організації — цедесь 33% всієї релігійної мережі України. УПЦ МП чомусь вважає, що її кількісна більшість дає їй підставу диктувати (навіть державі в деяких регіонах) свою волю у сфері релігійного життя: праві на реєстрацію організацій різних конфесій і Церков, будівництво (навіть місце і розміри) їх культових споруд, територіальне розміщення тощо. Це є явним порушенням з боку УПЦ МП тієї статті Закону про свободу совісті, яка гарантує рівність віросповідань, нефаворизованість якогось з них державою. В Законі про свободу совісті відсутня стаття, яка б давала якесь виняткове право тій чи іншій конфесії лише на основі її кількісних показників чи історії. Відтак державні інституції мають присікати будь-які вияви дестабілізації релігійного життя кількісно більшою конфесією в тому чи іншому регіоні, спроби її спільнот (зокрема, братств при підтримці проросійських козачків) заважати в гарантованій Конституцією і Законом України нормальній діяльності іншим релігійним організаціям.

Православна Церква України Московської юрисдикції офіційно зареєстрована нашою державою під назвою “Українська Православна Церква”. Це подеколи використовується останньою для обґрунтування свого права на єдинозаконне всеукраїнське представництво православ’я. А між тим УПЦ МП є українською лише за територією свого розміщення і наявністю серед її парафіян переважно змалоросійщених українців за національністю. Вважати ж УПЦ МП власне українською релігійною спільнотою не можна із-за наступного: 1. Церква є частиною (навіть не автономією) Руської (вірніше, як це було до сталінського її перейменування — Російської) Православної Церкви. Остання ж є суто російською інституцією, а не таким наддержавним утворенням, як, скажімо, центр Католицької Церкви Ватикан. Вона офіційно реєструється державними органами Росії як елемент її релігійних структур. Глава її — Патріарх Кирило — громадянин Росії, який навіть бере участь в обряді інаугурації Президента РФ, входить в десятку владоопікуваних персон. Церква ця має договори співпраці з різними міністерствами (і насамперед силовими) Російської Федерації, керується в своїй діяльності російським законодавством. 2. Мовою богослужінь і проповідей в УПЦ МП є майже повсемісно російська або церковно-слов’янська з російською (не українською) вимовою. Мовою видавничої діяльності Церкви, викладання в духовних навчальних закладах УПЦ МП є російська. Преса Церкви також видруковується майже повністю російською мовою. Державна мова України цією Церквою розглядається як неблагодатна, непридатна для літургійного життя тощо. 3. Церква не працює на самобутність розвитку Української держави. Обстоюючи руськість, зокрема сприймаючи кирило-патріархівську концепцію “русского мира”, вона активно (особливо на рівні епархій Сходу, Півдня, Центру країни, Криму) прагне утвердити ідею необхідності відродження якоїсь східнослов’янської державності, “святої Русі”, нового об’єднання велико-, мало- і білоросів, а то й повернення до Київської Русі. З цих міркувань вони виступають відкрито проти виокремлення Українського Православ’я в автокефальну Церкву, проти утворення Єдиної Української Православної Церкви. Україна в друкованих виданнях Церкви часто постає як “окраина” якогось (зрозуміло — Російського) державного утворення.

Відтак достовірніше було б УПЦ МП називати Православною Церквою України Московського Патріархату, а може й так, як її назвав свого часу скорий Президент РФ В.Путін — “Російською Православною Церквою в Україні”, фінансуючи з державної казни побудову храмів цієї Церкви в ряді міст України, що чомусь не знайшло відповідної реакції з боку нашого МЗС. А втім це є пряме втручання сусіда із великодержавними замашками і т.зв.

Євроазійським розрахунком у внутрішнє життя нашої країни.

Проте відмінність між УПЦ МП, з одного боку, й УПЦ КП та УАПЦ, з другого, не тільки і навіть не стільки в назві, а в суті, в тому, яку православну традицію виявляє та чи інша Церква. Українське Православ'я має свої специфічні риси, сформовані протягом семи століть його відносно самостійного буття до неканонічного поглинення у 1686 році Київської митрополії Московським Патріархатом. Цими рисами були соборноправність, демократизм, євангелістськість, софійність, національність, побутовість, відкритість, толерантність та ін. То ж вибудова власне Української Православної Церкви в процесі національного відродження України має постати як процес повернення до цієї традиції, а не просто до проведення чисто адміністративних змін — проголошення автономії чи автокефалії. Саме таке відродження власне Українських Православних Церков — УПЦ КП та УАПЦ — зустрічає спротив Церкви Московської юрисдикції, її ієрархів і священників, що мають московську виучку і переважно проросійську інституційну зорієнтованість.

Впродовж останніх років позиції Церков України у міжправославному конфлікті не зазнали помітних змін. УПЦ МП відмовилася від розпочатого діалогу з т.зв. “розкольниками” і вимагає повернення УПЦ КП та УАПЦ в лоно “канонічної Церкви”, якою вона себе вважає, лише через покаяння. Київський Патріархат закликає УПЦ Московського Патріархату порвати з останнім і стати на шлях створення Єдиної Помісної Православної Церкви, що рішуче відкидається Московською Патріархією і більшістю єпископату останньої в Україні. Значна частина УПЦ МП не сприймає навіть ту самостійність в управлінні, яку їй надала Церква Росії і ратує за повернення до екзархату, а то й поділу УПЦ МП на декілька підлеглих лише Москві митрополій. Спроби переговорів щодо об'єднання УПЦ КП та УАПЦ також ні до чого не привели, бо ж Патріарх Філарет, маючи за 80, не виявляє бажання слідувати прикладу кардинала Любомира Гузара і передати керівництво Церквою молодшому, на якого можуть погодитися і автокефали. Це вже друга його “підніжка” цьому поєднанню. Десь 5 років тому давав згоду на визнання автокефальності Церкви України Константинопольський Патріархат, але знову за неприйнятої Філаретом умови напочатках об'єднання українських Церков і певного часу існування цієї інституції як складової його структури.

По-різному також дивляться Церкви України на питання набуття автокефалії. Якщо УПЦ МП чекає її від Російської Православної Церкви як, на її переконання, Церкви-матері (і взагалі в останні два десятиліття, з метою недопущення розколу своєї спільноти, не актуалізує це питання), то УПЦ КП вважає самопроголошення канонічної незалежності достатнім актом, бо ж то є виявом волі всього церковного люду України, а відтак зрештою буде

визнаним всією Повнотою Православ'я. УАПЦ шукає шляхи до автокефалії переважно в Константинополі, від Вселенського Патріарха Варфоломія, а то й взагалі не шукає, вирішуючи свої гострі внутрішньоцерковні суперечки.

Події січня-лютого 2012 року засвідчили, що не вся ієрархія УПЦ Московського Патріархату, насамперед більшість членів її Синоду, налаштована на ідею автокефалії. Якщо дехто із владик вважає достатнім мати автономію у складі РПЦ, то ієрархи Півдня (зокрема українофоб-митрополит Одеський Агафангел) навіть застерегли, що в разі одержання Православною Церквою України автономії (не то що автокефалії) вони своєю єпархією залишаться в структурі Московського Патріархату, який розглядає українські землі як свою "канонічну територію".

Як бачимо, ідея православної автокефалії України є опосередкованим, але цілком адекватним відображенням загальноукраїнської політичної і національно-культурної ситуації, реальних відмінностей стану національної самосвідомості в різних регіонах країни, політичного підтексту відносин Україна — Росія.

Зрозуміло, що все це приховує в собі джерела нових конфліктів в православному світі України. І хоч об'єднання православних України в одній Церкві й мало б позитивне значення для нашої країни і у внутрішньому, і у зовнішньому контекстах (хтось же має репрезентувати Україну як незалежну країну на різних міжнародних релігійних кворумах), проте, як це засвідчує історія, церковні розколи не мають зворотньої дороги. Можна лише дещо нейтралізувати їх руйнівні дестабілізуючі впливи на різні сфери суспільного життя. То ж, враховуючи наявність в Православ'ї Україні великої кількості росіян і представників інших етносів, в тому числі й українців-малоросів, гадаємо, що вони ніколи не погодяться на деоросіянення УПЦ МП, повернення до українського прочитання конфесії. За цих умов вважаємо недоречною (а то й безпідставною) актуалізацію питання про об'єднання наявних в нашій країні православних Церков в якусь Об'єднану Православну Церкву України. Варто працювати на формування (а водночас і визнання Вселенським Православ'ям) власне Української Православної Церкви, що може постати на ґрунті все ж таки об'єднання УПЦ КП та УАПЦ з входженням опісля до цієї Церкви значної частини громад УПЦ МП з україномовними вірянами. Поруч з цим слід вирішувати питання утворення в Україні Екзархату Російської Православної Церкви. При цьому саме власне Українській Православній Церкві (не УПЦ МП) мають належати святині Українського Православ'я — Києво-Печерська і Почаївська Лаври, які постали на наших теренах до 1686 року — року поглинення Київської митрополії Московським Патріархатом і аж ніяк не можуть належати чужоземній Церкві. Бо ж дивись оголошенням їх

ставропігії вона зробить ці святині на довічно своїми. Святогорська Лавра, як вибудова вже УПЦ МП, могла б належати Екзархату РПЦ з можливим розміщенням там його центрального офісу.

Саме таке вирішення православної проблеми в Україні, зокрема офіційного визначення статусу наявних на її теренах Православних Церков, дає можливість вирішити ті конфлікти, які нині існують між Православними Церквами нашої країни, ввести кожну з них в чітко визначені правові межі діяльності. Бо ж нині УПЦ МП, посилаючись на те, що колись вся територія Російської імперії, а потім — СРСР, була канонічною територією Російської Православної Церкви, оголосивши себе її правонаступницею, поширення по українській землі інших конфесій (в тому числі і неправославно християнських) розглядає вже як посягання на її власність і прозелітизм серед її вірних, а відхід від неї як Церкви оголошує схизмою, розколом. При цьому часто у вирішенні конфліктних питань вона вдається не тільки до словесних образ і прямого фальшування, а й силових методів за допомогою утримуваних нею загонів нібито українських козачків. Благо що із-за безробіття є кого набирати у ці біляцерковні козацькі загани.

Відтак в особі Православної Церкви України Московського Патріархату ми маємо нині найбільшого дестабілізатора релігійного спокою в низці регіонів. Саме нею насамперед спровоковуються різні міжконфесійні і міжцерковні конфлікти. Нині наявні три вектори агресивності УПЦ МП — щодо інших православних Церков, щодо католицьких Церков і щодо, за її оцінками, “сектантів”, куди ввійшли і протестанти, і нові релігійні рухи в їх великому різноманітті. Експертні опитування представників УПЦ МП в різних регіонах країни, аналіз її сайтів, періодики і книжкових видань засвідчує, що по жодному з наявних векторів суперечок Церква на якийсь компроміс не піде. Вона вимагає повернення з покаанням “розкольників” з так званих неканонічних УПЦ КП та УАПЦ (і то після усунення Патріарха Філарета), обмеження діяльності УГКЦ рамками галичанського регіону, повернення їй там забраних нею в 1946 році храмів УГКЦ, а після 1990-1991 років знову узаконених за останньою, припинення поширення католицизму у Східних областях України, недопущення утворення Патріархату УГКЦ, заборони або ж взагалі якогось обмеження на державному рівні свободи діяльності “сектантів”, тобто протестантів і неохристиян. Московсько-Православна Церква виявляє водночас явну підтримку сецесіоністському рухові русинів у Закарпатті й приховану так званим “правовірним” в Галичині.

Вся складність стану УПЦ МП, зокрема діяльності її предстоятеля митрополита Володимира (Сабодана), в тому, що вона, особливо після приходу на посаду патріарха в Москві Кирила, який прагне бути самодержцем на всьому

так званому московсько-православному “канонічному просторі” (це засвідчують його протизаконні вояжі в Україну, знівелювання цим “самостійності в управлінні” УПЦ МП й зневаження її глави), не є самостійною, незалежною від Російської Православної Церкви в міжцерковному діалозі, у сфері міжконфесійних і міжцерковних відносин. Вона мусить переносити на українські терени ту політику, яку проводить в себе дома у сфері міжконфесійного життя Московський Патріархат, який по суті є в РФ державною релігією, говорити з іншими конфесіями і церквами його мовою. В Україну постійно приїждять з Москви гонці Російського Православ'я, які навчають тому, як несприйнятливо слід ставитися до інших Церков і конфесій, що, зрозуміло, вносить неспокій в релігійне життя нашої країни, дестабілізує міжконфесійну ситуацію. Не без впливу московсько-православного керівництва в Україні фактично ліквідували державний орган у справах релігії, який відігравав значну роль в стабілізації державно-церковних відносин, ігнорують роль наукових і громадських організацій в толерантизації міжконфесійних спілкувань.

Українців, в тому числі й наші владні структури, мали б насторожити заяви правої руки патріарха Кирила, фактично фашиствуючого протоієрея Всеволода Чапліна — голови синодального відділу Російської ПЦ із взаємовідносин Церкви і суспільства. У своєму інтерв'ю “Російській службі новин” в січні 2012 року він зокрема сказав: “Потрібно подумати сьогодні про потужну військову присутність Росії у всіх регіонах, де люди просять захисту від помаранчевих експериментів, від різного роду “кольорових революцій” ... Навіть якщо Росії знадобиться, то в її інтересах росіяни братимуть участь у бойових діях. Цього не потрібно боятися: армії потрібно нарешті дати справжню роботу... У цих діях має брати участь принаймні весь чоловічий елемент нашого народу”. Відтак з уст московського батюшки звучить заклик до війни проти сусідів Росії. Цей заклик можуть почути і в Україні. Згадаймо, як, виступаючи на засіданні Всесвітнього російського народного собороу в Москві, львівський архієпископ з УПЦ МП Августин сказав: “Ми очікуємо кроків з боку Росії як загін, що чекає команди кинутися в бій”. Характерно, що саме цьому владиці (може з чиеїсь підказки) УПЦ МП доручило від свого імені духовне опікунство українського воїнства. То ж варто тепер подумати над тим, який “загін” у співзвучності із заявами речника Москви готуватиме архієпископ.

Гадаємо, що за постійні порушення УПЦ МП в регіонах країни українського законодавства про свободу совісті, природну конфліктогенність цієї релігійної спільноти державні органи давно могли б закликати її до порядку, а то й порушити питання навіть зняття подекуди з реєстрації недержавницько налаштованих структур, заборони видруку таких антиукраїнських

газет як “Мир”, “Новороссийский курьер”, “Русь Триединая” та ін. Але, на жаль, цього немає, бо ж свою належність до цієї Церкви вищі державні посадовці возвели ледь не в державний ранг. Церква в особі її предстоятеля і владик присутня на різних державних урочистостях, її представники супроводжують вищих посадовців у їх поїздках до Росії, Греції, Ізраїлю, інших країн. Урочистості особистого чи сімейного життя вищих посадовців (зокрема, В.Януковича, В.Литвина, інших) висвячували представники УПЦ МП. При цьому це подається ледь не як подія загальнодержавної ваги. Державні нагороди з рук Президентів, навіть В.Ющенко, одержували найбільш українофобськи налаштовані митрополити Церкви Московської юрисдикції, зокрема з сепаратистських країв — Одеси, Криму, Донецька, Харкова. За таких обставин говорити про толерантну поведінку кліру і єпископату УПЦ МП в їх ставленні до інших Церков і релігійних спільнот не приходиться. Церква з волі вищих властей стала практично державною, що дає їй можливість бути агресивною, незаконопослушною, навіть нахабною в деяких своїх діях, зокрема заповнення приміщень чи погромах святинь інших конфесій.

Проте Конституція і Закон держави про свободу совісті написані і для Церков, і для державних посадовців. Ці правові документи вимагають від Церков не входити в політику, а відтак застерігають не втягувати їх вже державою у сферу політичного життя, забезпечувати конфесійну рівність різних офіційно зареєстрованих релігійних організацій. Для державного службовця мають бути канонічними не ті Церкви, яких такими між собою визнають останні, а ті, які офіційно зареєстровані Українською державою. На службовому рівні він має виявляти до них рівне ставлення, проводити щодо них державну політику. Проте в багатьох випадках вищі державні посадовці — Президент, Голова Верховної Ради, Прем'єр — діють так, що нібито маємо не світську державу і що нібито УПЦ Московського Патріархату (по суті Церква закордонної юрисдикції) є державною Церквою України. Ідучи до Москви, ці вищі чиновники зустрічаються з Московським Патріархом Кирилом як нібито главою Церкви України, одержують від нього благословення (як В. Янукович при сходженні на посаду Президента), сприймають як нормальне його агресивне втручання в релігійне життя нашої країни, представництво ним на різних міжнародних релігійних форумах України тощо.

Протизаконною є також участь деяких структур УПЦ МП у різних виборчих кампаніях, зрозуміла, але протизаконна й антиканонічна, їх агітація за про-російськи налаштованих претендентів, участь владик її східно-південного регіону в тих сепаратистських акціях, до яких вдаються тут українофобськ

налаштовані місцеві обласні чиновники. Останнє засвідчує те, що в особі цієї Церкви ми маємо таку інституцію, яка латентно утримує в собі антиукраїнські настрої, орієнтації на ліквідацію незалежності Української держави, несприйняття української духовності і необхідності її відродження. Все це відкрито пропагується в друкованих виданнях цієї церковної інституції, переноситься на її міжконфесійні і міжцерковні відносини. Держава мала б вже давно засудити таку політику деяких структур УПЦ МП, але цього немає. Відтак це вигідно певним державним чинам, бо ж повністю співзвучне з їх власним українофобським думанням та орієнтаціями.

То ж міжконфесійний і міжцерковний мир в Україні залежить від того, чи зуміє держава загнuzдати рамками українського законодавства означену діяльність на її теренах УПЦ Московського Патріархату, а не мовчки спостерігати те протизаконня, до якого вона часто вдається (особливо в регіонах свого домінування) ця Церква. Певно що якимсь спеціальним законом (конкордатом) слід було б визначити місце цієї УПЦ МП, як юридично іноземно підпорядкованої інституції, на релігійному полі України, окреслити межі правом визначеної її діяльності, форми і характер зв'язків із своїм Московським центром. УПЦ МП слід відлучити від політики, в яку вона ввійшла завдяки прихильності до неї вищих посадовців і їх команди в різних — державних і недержавних інституціях України.

Тут мав би більш ефективно працювати і діяти, а не йти в руслі забаганок Адміністрації Президента і Церкви Московського Патріархату, державний орган України з питань релігії. Саме він мав би присікати активне включання деяких структур цієї Церкви (особливо біляцеровних) в політичне життя України, що явно суперечить і Конституції, і Закону України про свободу совісті. Цей орган мав би також відповідно реагувати і на ті дії УПЦ МП, які дестабілюють в низці регіонів України міжконфесійні відносини. Можливо саме таке його покликання й виявилось комусь непотрібним, що зрештою й призвело здриблення його до однієї із служб Міністерства культури, перетворення його в підручну для владних структур інституцію, своєрідний духовний засіб санкціонування антизаконної діяльності влади у сфері релігійного життя.

Відтак конфліктність в православному світі — це явище, яке має логічне пояснення в історичних, етнокультурних та богословсько-еклезіальних чинниках. Конфліктність спричинює також різне розуміння шляхів набуття автокефальності, пошук шляхів до цього, визначення тієї Церкви, яка є матірною щодо Православ'я України. Та впертість, з якою Московський Патріархат противиться визнанню автокефалії Українського Православ'я, має не стільки канонічну, скільки політичну, російсько-імперську, шовіністичну основу. Вона своєрідно входить в ту мотивацію, із-за якої Українські Православні Церкви

не знаходять між собою хоч якесь порозуміння. Та й як його можна знайти, коли структури Церкви України Московського Патріархату розглядають той державний устрій, який був до 1917 року, тобто імперію проголошеного святим Миколи II, благодатним, богомвстановленим, а відтак — “нам потрібним”. В цій Церкві розглядають тих, хто працює на відродження суверенної України, як націоналістів і політиканів, що нібито є неприпустимим і протизаконним, хоч сама водночас працює на сепаратизм в країні, якщо зважити на ту співпрацю, яку в цьому виявили єпархи Сходу і Півдня Церкви із політичними силами цих регіонів. Владик-митрополитів цих єпархій за підтримку ініціатив сепаратизму слід піддавати застрашенню в Прокуратурі України, а то й познайомити з тенами, “де Макар телята пасе”, тих батюшок, які прагнуть реалізувати рішення Архієрейського Собору Російської Православної Церкви 1990 року. В своїй ухвалі цей Собор тоді зауважив, що якщо Україна не полишить своє прагнення до незалежності, то їй треба вчинити розкол за національним принципом. Відтак т. зв. “понаднаціональність”, універсалізм Московського Патріархату — це фікція, за якою приховуються національно-релігійні інтереси Росії, прагнення використати цю Церкву для нового відтворення з якимись новими назвами тієї ж Російської імперії.

На відміну від УПЦ МП, підтримувану майже повсемісно всіма вищими владними структурами і країні, і областей, українські національні Церкви — УПЦ КП, УГКЦ, УАПЦ, УЛЦ та ін. — стоять на державницьких позиціях, як сказав Патріарх Філарет, “ведуть боротьбу за утвердження саме Української держави”. Але, що є надто дивним, орденоносцями Української держави є не їх керівники, а всі ті владики Сходу і Півдня, які відкрито виявляють свою проросійськість, а то й сепаратистські настрої. Саме тому введення УПЦ Московського Патріархату в русло повної дії принципів українського законодавства значною мірою толерантизуватиме міжконфесійні і міжцерковні відносини в Україні.

Проте наголосимо тут на тому, що Православні церкви (і передусім УПЦ МП) загалом налаштовані проти утверджуваної в країні свободи віросповідань і толерантності міжконфесійних відносин. З їх точки зору, така свобода закріплює розкол, узаконює існування “еретичних течій” християнства, віддаляє реалізацію повеління Христа, щоб “всі були ОДНО”. Держава, за їх логікою, замість того, щоб використати свої можливості для об’єднання християнських Церков, своїми діями, зорієнтованими на утвердження міжконфесійного і міжцерковного миру, віддаляє проблему об’єднання, сприяє ще більшому дистанціюванню між тими Церквами.

Всупереч цьому релігієзнавці України вважають, що законом визначене утвердження свободи віросповідань сприяє не лише дистанціюванню Церкви від держави, вільному функціонуванню кожної з конфесій, а й слу-

гує ще одним засвідченням достовірності думки, що, як це показує історія релігій, після їх розколу на окремі течії чи Церкви, об'єднання останніх відбутися не може. Тут варто кожній з наявних релігійних спільнот усвідомити, що конфесійний вияв — то від людини, її сприйняття того чи іншого віровчення. Відтак інше не є обов'язково чимось ворожим чи хибним. То ж долати треба не конфесійне різноманіття, а непримиренність в міжконфесійних і міжцерковних відносинах. Православні Церкви України проблеми своїх відмінностей і посталою на цій основі свого протистояння мають вирішувати самі, шляхом (може державою чи якимись громадськими або міжцерковними інституціями ініційованих) зустрічей, переговорів між собою і не передавати при цьому вирішення проблем своїх відносин зарубіжним релігійним центрам — Москві, Риму чи Константинополю.

Проте донині Українські Церкви постають скоріше об'єктами, а не суб'єктами міжрелігійного діалогу, не підметами своєї долі. Більше того, ті конфлікти, які існують між світовими релігійними центрами (в нашому контексті — між Константинополем і Москвою), із-за залежності від них Церков України переносяться і на українські терени, а від їх нерозв'язаності там нагорі стають нерозв'язними і в нас в Україні.

Гадаємо, що витлумачення мрії Ісуса Христа про “ОДНО” як лише організаційного об'єднання всіх гілок християнства, не є слушним і обґрунтованим. По-перше, в час Ісуса ще не існувало якогось організаційного роз'єднання його послідовників-християн (та й організованою спільнотою як такою християнство тоді ще не було). По-друге, для нього християнськими спільнотами поставали всі ті, хто навіть удвох чи утрьох збирався в ім'я Його. По-третє, Євангеліє наголошує на вторинності належності вірних до громад якогось із апостолів. Відтак ставити питання про утворення шляхом поєднання наявних християнських конфесій і Церков того ОДНОГО — це не лише утопія, а й діяння всупереч розумінню Ісусом Христом питання єдності його послідовників. Христос не творив свою Церкву як якесь організаційне об'єднання, а творив її, що засвідчує його П'ятидесятниця, як єдину духовну спільноту. Це ми повинні враховувати, коли нині прагнемо вибудовувати в країні якусь одну церковну структуру чи вирішувати міжконфесійні відносини. До того ж, євангельською установкою, що кесареви — кесарю, а Боже — Богу, не тільки Церква відокремлювалася від політики, а й держава від втручання у вирішення церковних проблем.

Православні Церкви України самі (не держава) мають вирішувати як питання характеру своїх взаємовідносин, свого протистояння, так і питання об'єднання. Втручання держави в цей процес є незрозумілим і протизаконним. Вона чомусь не налаштована на об'єднання в Україні католиків, які мають три своїх різновиди, баптистів, яких є до п'яти течій, мусульман, які мають вже

шість управлінь, іудеїв, сім течій яких існує нині у нас, а береться подеколи із незаконними підставами за православних. Якщо держава в перспективі прагне зробити цю конфесію домінуючою, то така орієнтація утопічна не тільки із-за великої конфесійної розпорошеності України, а й із-за того, що православ'я загалом з точки зору історичної перспективи із-за його консерватизму не є успішною конфесією. Взагалі воно збереглося як домінуюча християнська конфесія лише в історично відсталому регіоні світу. До того ж, визнаємо це, воно мало що додає до того національного відродження, якого так потребує Україна. Нашим кредо має бути світськість держави, повна відокремленість від неї всіх церковних інституцій. Відтак і в Конституції і в Законі про свободу совісті варто замінити принцип "відокремлення Церкви від Держави" на принцип "відокремлення Церкви і Держави".

Олександра Киричук

УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ ПРАВОСЛАВНОГО КОНЦЕПТУ «РУССКОГО МИРА»

З'ясовується сутність концепту «русского мира», характеризуються його складові в інтерпретації вищих ієрархів Руської православної церкви та висвітлюються прояви цього концепту в середовищі Української православної церкви.

Ключові слова: «русский мир», Московський патріархат, митрополит, архірей, ієрархи, цивілізаційний проект, москвоцентризм, києвоцентризм.

Актуальність дослідження концепту «русского мира», зокрема його українського релігійного контексту, обумовлена певними загрозами національній безпеці України, які в умовах незавершеності процесу консолідації політичної української нації полягають у її ймовірному розколі за мовними та релігійними ознаками, а також у можливій дестабілізації суспільства. Загострюючи питання, політик Микола Томенко відзначив, що спроба зробити державною ідеологією концепцію «русского мира» «не тільки шкодить національним інтересам, але і ліквідує смисл існування України як держави». Серед вітчизняних державних діячів існує і інший погляд. Зокрема міністр освіти Д. Табачник постулює тезу, що поняття «руський мир» жодним чином не суперечить політичній незалежності його складових частин. В інтерв'ю